

Orol kráľovský na Envirofilme 2006

O orlovi kráľovskom

Je neodmysliteľnou súčasťou slovenskej prírody. Patrí medzi vrcholových predátorov s dôležitým významom v našich karpatských ekosystémoch. V prírode nemá prakticky prirodzených nepriateľov okrem človeka. Znižovanie početnosti populácie a jej degradácia je spôsobovaná hlavne činnosťou človeka. Sú to najmä zástrely a trávenie, usmrčovanie na stĺpoch elektrického vedenia, likvidácia hniezdnych biot opov, vyrušovanie počas hniezdienia.

Na Slovensku hniezdi 40 párov orlo v kráľovských, najmä na okrajoch nížin v styku s pohoriami vo východnej a západnej časti územia. V pohoriach najčastejšie hniezdi na okraji starých lesných porastov alebo na solitéroch a v nížinách vo vetrolamových páscoch alebo v remízokach.

Tento pôvodne stepný druh bol hlavne v západnej časti svojho areálu vytlačený ako hniezdič do lesných porastov, ale v posledných 15 rokoch sa vďaka manažmentu ochrany znovu vracia do otvorenej poľnohospodárskej krajiny. Do roku 1998 predstavovalo územie Slovenska západnú hranicu jeho hniezdného rozšírenia. V súčasnosti sa západná hranica posunula na južnú Moravu v Českej republike. V celej Európe hniezdi v súčasnosti už iba okolo 370 párov. Orol kráľovský pohlavne dospeje v 5. - 6. roku života. V marci je možné pozorovať úchvatné divadlo, keď nad svojím hniezdiskom predvádzajú orlie svadobné lety. Samec a samica spoločne krúžia v obráskových výškach, potom sa náhle spustia strmhlav k zemi a opäť stúpajú hore. Na znášku samica nasadá už po znesení prvého vajíčka, znáška obsahuje 2 - 3 vajíčka. Približne po 40 dňoch sa začiatkom mája vyľahnu orličatá. Výchova mláďat trvá 2 mesiace, zúčastňujú sa jej obaja rodičia. Mladé orly opúšťajú hniezdo v júli, ale sa zdržujú v širšom okolí hniezdiska. Na jeseň sa sťahujú južnejšie a zimujú spravidla v Stredomorí. Dospelé vtáky sú však stále, zimujú na hniezdisku a v jeho blízkom okolí na nížinách. Hlavnú časť potravy orlov kráľovských tvoria men-

šie cicavce. Okremlivej potravy rady žerú aj zdochliny.

Ochrana dravcov na Slovensku (RPS) a jej partneri Štátna ochrana prírody SR a Západoslovenská energetika, a. s., realizujú od konca roka 2003 projekt *Ochrana orla kráľovského v slovenskej časti Karpát*, podporený EÚ z programu LIFE - Nature. Cieľom projektu je zabezpečiť dlhodobú ochranu, a tým umožniť prežitie tohto globálne ohrozeného druhu na našom území.

O výstave

Výstava *Orol bez koruny, a predsa kráľom* je tematicky rozdelená do troch častí - predstavenie druhu, jeho ohrozenie negatívnymi faktormi a aktivity na jeho ochranu. Prostredníctvom 18 panelov a viac ako 100 unikátnych

Rozpätie krídel orla kráľovského dosahuje 2 m (foto B. Landsfeld)

fotografických záberov zo života orla kráľovského sa môžete oboznámiť so správaním, ohrozením a ochranou týchto dravcov. Výstava však nie je založená len na fotografiách. Inštalovaný je aj rôznych trojrozmerný materiál - preparáty, orlie perá, ornitologické pomôcky, ale aj nelegálne pasce, nástroje používané pri výrobe otrávených návnad či vykrádanie hniezd orlov, röntgenové snímky zastrelených dravcov. Pre tých, ktorí sa budú chcieť dozvedieť viac o živote orla kráľovského, premietame v priestoroch múzea dokumentárne 26-minútové filmy *Orlí pár* a *Orlí škola* od autora Leonidasa Prešinského.

K výstave ponúkame pre školské skupiny aj tvorivú dielňu, ktorá umožní hrovejšie pochopenie výkladu - vyplňanie krížoviek, tajníčiek s tematikou ochrany dravcov, výroba makety orla alebo jeho pierka. Deti si tu nájdu detský kútik s možnosťou postaviť vlastné hniezdo alebo si vymalovať orla.

Výstavu si môžete pozrieť v Banskej Bystrici v Stredoslovenskom múzeu - v Tihányiovskom kaštieli, Radvanská 27, do 25. mája 2006 denne (okrem soboty), v čase od 8.00 do 16.00, v nedeľu od 9.00 do 16.00 hod. (obedňajšia prestávka 11.30 - 12.30). Hromadné návštevy ohlásťe vopred na tel. čísle: 048/410 33 76, 413 19 94. Počas trvania Envirofilmu je výstava zdarma.

Deň orla kráľovského

V rámci sprievodných aktivít Envirofilmu je dňa 5. mája 2006 pripravený pre školské kolektívy i verejnosť *Deň orla kráľovského* - premietanie diapoziťov, rozprávanie Michala Nogu o dravých vtácoch, ich ohrození a ochrane. V Tihányiovskom kaštieli v Radvani začíname o 8.00, 10.00, 12.00 a 14.00 hod. Maximálna veľkosť jednej skupiny je 50 detí.

O filme KRÁLI NA VÝSLNÍ

Slovensko s jeho výnimočne zachovanými prírodnými hodnotami je ešte stále ostrovom života s biologickou rozmanitosťou, akú by ste zbytočne hľadali na západ od našich hraníc. Rozprávať by o tom mohli viacerí, ale najviac asi členovia Ochrany dravcov na Slovensku.

Výchova mláďat trvá 2 mesiace (foto B. Landsfeld)

Každoročne na jar upierajú svoje pohľady s nádejou na oblohu. A čoskoro aj nájdú to, čo hľadajú. Siluetu orla kráľovského. Márne by ste ho hľadali nad horskými lesmi. Jeho domovom je otvorený priestor panónskej nížiny. Ten, kto v otvorenej krajine bez lesov pozoroval let orla kráľovského, nechtiac podľahne majestátnosti tohto vtáka. Jeho krása je zakliata nielen v jeho pohybe, ale aj v poznaní, ako hlboko mu človek zasiahol do osudu. Osud tohto vtáčieho druhu nikdy nebol kráľovský. Do programu Envirofilmu 2006 bola zaradená slovenská verzia nového dokumentárneho filmu z prostredia ochrany prírody. Králi na výslni od autora Jaroslava Mikuša, zachytávajúca problematiku ochrany globálne ohrozeného druhu orla kráľovského (*Aquila heliaca*).

Vytvorenie filmu a realizácia výstavy je jednou z aktivít projektu RPS a jej partnerov ŠOP SR a ZSE, a. s., *Ochrana orla kráľovského v slovenskej časti Karpat, podporený EÚ z programu LIFE – Nature*. Viac informácií nájdete na www.dravce.sk

O nás

Ochrana dravcov na Slovensku (Raptor Protection of Slovakia) – RPS je nezávislá mimovládna organizácia, ktorej poslaním je výskum a ochrana voľne žijúcich dravcov a sov.

Skupinu pre výskum a ochranu dravcov a sov (SVODAS) založil v roku 1975 jeden z najvýznamnejších ornitológov na Slovensku Mgr. Štefan Danko. Momentálne si pripomíname 30. výročie založenia organizácie. SVODAS od roku 2004 vystupuje pod názvom Ochrana dravcov na Slovensku (RPS). RPS v súčasnosti združuje takmer 150 členov a sympatizantov z celého Slovenska. Riešime najzávažnejšie problémy a negatívne antropické faktory ohrozujúce populácie dravcov a sov na Slovensku. Intenzívne sa venujeme problematike elektrických stĺpov v súvislosti s úhynmi vtáctva na konštrukciách, čo je jeden z najzávažnejších problémov ochrany dravých vtákov v Európe. Organizujeme a vykonávame fyzickú ochranu

Osud orla kráľovského nikdy nebol kráľovský... (foto: archív RPS)

Výročná členská schôdza 2005 (archív RPS)

hniezdísk orlov a sokolov pred vykrádaním. Realizujeme programy záchrany populácie sokola rároha a sokola stáho vavého, orla kráľovského, orla skalného a orla kriľavého. Vykonávame stabilizovanie, úpravu hniezd a hniezdných plošín, inštaláciu umelých hniezd a búdok pre vzácne druhy dravcov. RPS je zapojená do aktivít európskej skupiny, ktorá sa venuje problematike vtácej kriminality. Ovplyvňujeme environmentálnu politiku, navrhujeme úpravy príslušných zákonov a upozorňujeme na dodržiavanie medzinárodných dohovorov týkajúcich

Orl kráľovský – globálne ohrozený druh (foto B. Landsfeld)

sa ochrany vtáctva, odbornými stanoviskami pomáhame MŽP SR, Štátnej ochrane prírody SR. RPS spolupracuje s inými štátnymi a mimovládnymi organizáciami na príprave programov záchrany ohrozených druhov, manažmentových plánov a iných strategických dokumentov a riešení vtácej kriminality. Podieľame sa tiež na príprave odborných podkladov pre sústavu významných vtáčích území sústavy NATURA 2000 a definovaní priaznivých podmienok pre vybrané druhy zo zoznamu uvedenom v prílohe I smernice o vtácoch. Organizujeme kampane a výstavy, vydávame propagačné a metodické materiály, usporadúvame prezentácie a prednášky pre pedagogických pracovníkov, žiakov, ale aj širokú verejnosť.

RPS je členom medzinárodných organizácií Iniciatíva Karpatkého ekoregiónu – CERI, Danube Environmental Forum – DEF a Central and East European Working Group for the Enhancement of Biodiversity – CEEWEB. Od roku 1998 má RPS na konte 30 rôznych úspešne realizovaných projektov.

Hanka Latková
RPS Bratislava